2. Fedinec Csilla. A Csehszlóvákiához került Kárpátalja (1918–1921). Kisebbségi magyar közösségek a 20. században. Gondolat kiadó – MTA kisebbségkutató intézet, Budapest, 2008. 40 o.
4. Данилець Ю. В. 2009. Православна церква на Закарпатті у першій половині XX ст. / Передмова В.Фенича, Ужгород: Карпати. 376 с.
5. Кічера В., Фенич В., Штерр Д. Габсбурська церква: Мукачівська греко-католицька єпархія в австрійську добу (1771–1918) пер.з укр. Дори Адам. – Ужгород: Вид-во Валерія Падяка, 2018. 164 с. – Текст угор. мовою.
6. Ліхтей І. М. Підкарпатська Русь у складі Чехословаччини: особливості суспільно-політичного розвитку 1919–1929 років. Ужгород: Карпати, 2018. 244 с.
7. 6. Фенич В. Греко-католики ужгородської унійної традиції: міфи, стереотипи, реалії. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2019. 248 с.
8. Державний архів Закарпатської області (далі – ДАЗО), ф. 151, оп. 7, спр. 499. Звернення Мукачівського єпископа до президента Чехословаччини Т. Масарика з приводу гоніння на греко-католиків. (2 грудня 1920). на 39 арк.
9. ДАЗО. ф. 151, оп. 7, спр. 648. Лист мукачівського єпископа Міністру Чехословацької республіки про заміну церковного податку «коблини», про упорядкування жалування служителям церкви та інше (17 листопада 1921). на 7 арк.

Юлія Манзик

РОЗВИТОК ШКІЛЬНОЇ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Освіта завжди виступала рушієм прогресу та інновацій, спонукала суспільство до розвитку. Українська держава на сьогодні переживає процеси становлення та вироблення власних ціннісно-світоглядних, цивілізаційних, культурних, освітніх орієнтирів. Процес модернізації освітньої галузі є досить тривалим, вимагає цілеспрямованої та виваженої державної політики. Як свідчить історія педагогіки, досить часто вагому роль у розвитку нових тенденцій в освіті відігравали альтернативні школи, які виробляли особливі педагогічні підходи у системі навчання і виховання учнів, мали своє бачення щодо процесу імплементації загальної освітньої парадигми. Поширення альтернативної освіти в сучасних умовах викликає значний науковий і суспільний інтерес та набуває особливого значення для здобувачів вищої освіти – майбутніх учителів різних предметних галузей.

У предметному полі нашого дослідження – загальна характеристика досвіду окремих альтернативних закладів освіти, як феноменів у сучасній

освітній системі.

Альтернативна освіта є важливим сучасним рухом, що спирається на вибір, який здійснюється учнями, батьками й учителями. Дитина, яка навчається за альтернативною схемою, відходить від загальнодержавної системи та класичної школи і навчається у той спосіб, який їй до вподоби. Це може бути навчання вдома, відвідування альтернативної школи чи комбінація із дистанційної освіти та відвідування дитячих центрів. За результати навчання несуть відповідальність діти та батьки.

До 70-х років XX ст. цим рухом цікавилося небагато закладів формальної освіти і теоретичним питанням не приділялося достатньої уваги. Ситуація повністю змінилась у 80-х роках XX ст., коли «біля 80 % загальної кількості цих шкіл почали використовувати в різній мірі альтернативні підходи, що стосувалися, головним чином, змісту й методів навчання» [3, с. 91].

Наразі відсутнє точне визначення того, що таке альтернативна освіта, тому під цю категорію підпадають інші форми та методичні системи навчання, які прийнятні у державних та навіть приватних школах, гімназіях, ліцеях, що працюють за загальноприйнятою програмою.

Дослідниця проблеми О. Заболотна визначає альтернативну педагогіку як «течію педагогічної думки, яка сягає основ руху нового виховання, а на сучасному етапі пов’язану з досвідом практичного реформування шкіл, педагогічними інноваціями, експериментами чи новаторськими проектами, завданням яких є привнесення у педагогічну теорію і практику нових перспектив розвитку чи ідей» [2, с. 89]. Цей тип освіти, на думку дослідниці, асоціюється з відмінними від загальноприйнятих домінуючих форм, методів чи організаційних моделей навчання і виховання.

Найбільш поширеною формою реалізації альтернативної освіти є альтернативні школи. У педагогічному словнику М. Ярмаченка знаходимо таке визначення: «Альтернативна школа – це заклад, скерований на реалізацію інших, ніж у публічних школах, телеологічних, програмних, організаційних і методичних засад, що досить часто спираються на концепції, висунуті на початку XX століття різними представниками нового виховання» [6, с. 132]. Дослідник І. Мартинчук до груп альтернативних закладів освіти відносить: приватні школи, які найчастіше є конфесійними; чартерні школи, які поєднують приватну ініціативу і державне фінансування; спеціальні школи, призначені для навчання дітей з особливими потребами; авторські школи (школи Монтессорі, Штайнера (Вальдорфські), Френе, Ніла тощо); школи з нетрадиційною організацією навчання (школи без стін, експериментальні школи, Сендз-школи, віртуальні школи, домашнє навчання тощо); загальноосвітні державні школи з нетрадиційною концепцією організації навчання (школи з інтеграційним, корекційним навчанням тощо) [5, с. 65]. Ми погоджуємося із тим, що альтернативна освіта стосується тих моделей навчання і

виховання, які є принципово відмінними від домінуючих форм і далі в дослідженні назвемо аргументи.

Якщо розглядати історичні особливості дослідження та становлення альтернативних шкіл в Україні, то варто зазначити, що ключовими напрямами альтернативних шкіл були: педагогічна система М. Монтессорі, педагогічна модель С. Френе, авторські школи В Сухомлинського і О. Захаренка, сімейний центр Кіттера, Вальдорфська школа Р. Штайнера та ін. [2, с. 21–22]. Серед сучасних альтернативних шкіл України дослідники виділяють такі освітні проекти, як комплексна програма розвитку дітей «Росток» Т. Пушкарьової, програма всебічного розвитку дитини «Крок за кроком», система розвивального навчання Д. Ельконіна, В. Давидова та О. Дусавицького, комплексна система навчання М. Гузика [1, с. 45]. Насправді нових шкіл набагато більше – на сайті громадської організації «Батьківський клуб» розміщений список із 120 альтернативних шкіл України. Зупинимося на декількох із діючих нині.

Дидактична система Миколи Петровича Гузика є яскравим прикладом альтернативної освіти в Україні. Школа-комплекс діє з 1988 року у місті Южному Одеської області, яка є державною, але працює за авторською системою. Це перша загальноосвітня школа в Україні, яка офіційно отримала статус «Авторська школа». За словами М. Гузика, основна мета його педагогічної системи – усунення страху зі школи, необхідність запровадження альтернативи оцінкам, екзаменам, створення умов для розвитку дітей відповідно до їхніх талантів [1, с. 67].

Ще одним прикладом сучасної альтернативної школи є приватна школа «Чарівний світ», заснована Лещенко Марією Петрівною на основі педагогічних напрацювань Джона Холта [7, с. 71]. За словами М. Лещенко школа є «…рідною домівкою для дитини, де поряд з думками вчителів рівноправне місце займають дитячі мрії і фантазії, це школа, в якій учні хочуть навчатися» [4, с. 12]. У школі задіяна цілісна педагогічна програма, в основі якої лежить створення навчально-пізнавальної реальності з фантастичними елементами. Вона варіативна за змістом і формою й набуває ознак мовленнєвої, математичної, природничої, мистецької, залежно від дисципліни, що вивчається. За словами М. Лещенко «її операційні можливості передбачають: подорож у світ математичних, природничих, філологічних, мистецьких, людинознавчих понять; одухотворення категорій, явищ, персонажів і спілкування з ними; переміщення вздовж осі часу і уявне перебування у віддалених у минуле епохах, спілкування з людьми, що жили в різні історичні періоди; переміщення у просторі і уявне перебування в географічно віддалених місцях; перенесення в паралельні світи (книжковий, телевізійний, інтернетний); спілкування з фантастичними істотами; безпечне експериментування з поняттями, явищами, довільний вибір вчинків, дій, що не призводять, як у реальному житті, до невиправних наслідків; корекція подій, що відбулися; повторний перебіг подій з метою зміни їх наслідків; творча розбудова навчально-пізнавальної

реальності, що здійснюється відповідно до законів її творення» [4, с. 13].

Значними є результати її діяльності, приватна школа «Чарівний світ» посіла перше місце (золото рейтингу) і є лідером 2017 року серед загальноосвітніх закладів за результатами Національного бізнес рейтингу України. Вона нагороджена почесною відзнакою «Трудова слава» Міжнародного Академічного рейтингу «Золота Фортуна» в номінації: «За особистий внесок в розвиток освіти, багаторічні традиції освітянства та пошук нових рішень». Крім того, школа отримала відзнаку Кембриджського університету і тепер має статус офіційного підготовчого центру Cambridge English з 2015 р. Отже, приватний заклад має свою власну історію, методичну систему, концепцію навчання, і, як наслідок, є відомою у вітчизняному та міжнародному освітньому просторі.

Узагальнений аналіз досліджень показує, що в Україні йде процес розширення альтернативної освіти, яка стосується головним як педагогічних так і організаційних форм середньої освіти. Найбільш поширеною формою є альтернативні школи, які збагачують сучасне освітнє середовище новими ідеями, відкривають нові можливості для експериментальної перевірки творчих досягнень учителів, батьків, учнів. Немає сумніву у тому, що наявні альтернативи є стимулом для оновлення традиційної системи освіти. З часом, те що нині є окремим та експериментальним, стане поширеною практикою у всіх закладах загальної середньої освіти. На це спрямовані концептуальні ідеї Нової української школи та нові закони у галузі загальної середньої освіти.

Список використаних джерел

1. Гузик Н. В. Комбінована система М. П. Гузика в контексті навчання дітей історії: загально-дидактичний і методичний аспекти. К. : Плеяди, 2005. 149 с.
2. Заболотна О. А. Теорія і практика альтернативної шкільної освіти у країнах Європейського Союзу : монографія. Умань : ФОП Жовтий, 2013. 372 с.
3. Кравець І. Л. Сутнісні характеристики альтернативної освіти як педагогічного поняття. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2013. № 8. С. 91–100.
4. Лещенко М. Педагогічна майстерність учителя в альтернативних формах навчання: дорога до дитячих сердець. *Вісник Житомир. держ. ун-ту ім. Івана Франка*, 2015. № 24. С. 12–17. URL : http://eprints.zu.edu.ua/782/2/980259D4.pdf (дата звернення: 02.01.2021).
5. Мартинчук І. Альтернативні школи України: історія становлення і перспективи. *Історичні і політологічні дослідження.* 2017. № 2. С. 62–74.
6. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. К. : Педагогічна думка, 2016. 516 с.
7. Рубан Л. Альтернативні форми навчання в Україні (зарубіжний досвід). *Порівняльно-педагогічні студії.* 2013. №. 2–3. С. 69–74.